
UITGEKEKEN OP AFRIKA?

Voor elke film moet je vechten

Femke en Ilse van Velzen zijn documentairemaaksters. Zij werken sinds 2001 in Afrika aan films over 'lastige' onderwerpen als oorlog en verkrachting. Vorig jaar ging 'Weapon of War. Confessions of Rape in Congo' in première op IDFA. Hun betrokkenheid bij Afrika is intens.

Door Femke en Ilse van Velzen

Camerman Bram van Spengen, Femke en Ilse van Velzen aan het werk in oost-Congo

Wij hebben niet het gevoel dat mensen uitgekeken zijn op Afrika. Onze documentaires tijdens IDFA waren allemaal uitverkocht, en de Q&A's na de screenings waren inspirerend. Altijd als mensen vragen: 'Is er hoop voor Afrika?', dan zeggen wij: 'Ja, die is er!' En die is er ook. In het westen wordt erg makkelijk gezegd dat Afrika hopeloos is en van de radar dreigt te verdwijnen. Daarom moet je mensen ervan bewust maken dat dat niet eerlijk is.

Natuurlijk merken mensen in Afrika dat de westerse wereld regelmatig de andere kant op kijkt. Dat wordt zeker frustrerend gevonden. Neem Congo, daar spreken wij regelmatig met

mensen die teleurgesteld zijn dat het de westerse wereld niets kan schelen wat er gebeurt. Wij delen die frustratie, want de westerse landen profiteren *big time* van de bodemschatten die in de Congolese bodem zitten. Veel Afrikaanse oorlogen worden op de een of andere manier gevoed door het westen, want zolang een land onstabiel is kunnen de bodemschatten gemakkelijker buit gemaakt worden. Iedereen weet het, maar niemand die er iets aan doet. Iedereen wordt er beter van, de multinationals, de Congolese overheden, iedereen behalve de lokale bevolking. Die weet vaak haarfijn hoe het in elkaar zit, maar kan niks beginnen

tegen het regime en de corruptie. Hun prioriteit is overleven en zorgen dat er aan het einde van de dag een maaltijd voor hun gezin op tafel staat. Elke keer als wij in Afrika zijn ontmoeten wij de meest inspirerende mensen, die niet opgeven en vechten voor en betere toekomst. Waarom zouden mensen in Afrika niet hun verhaal mogen vertellen? Als zij vechten, en niet opgeven, dan moeten wij dat ook niet doen.'

Vergeten verhalen

Bushkids was onze afstudeerfilm, gemaakt in de townships van Kaapstad in 2001. Voor ons is toen de passie ontstaan voor het maken van documen-

taires, als een laagdrempelige manier waarmee je veel mensen kan bereiken. Wij zoeken onderwerpen, maar voor de films die wij hebben gemaakt hebben de onderwerpen ons gevonden. Wij werken ruim tweeënehalf jaar aan één documentaire; dat betekent dat we tweeënehalf jaar lang elke dag van ons leven met het onderwerp bezig zijn. Om dat te kunnen doen, moeten we diep van binnen geraakt worden. Dan is er geen weg terug en dan komt die film er. Hoe groter het onrecht, hoe ernstiger het conflict, des te meer we worden gestimuleerd om nóg harder te vechten om zo'n onderwerp aan een zo breed mogelijk publiek te tonen.

De onderwerpen van onze documentaires zijn 'vergeten verhalen'. Wij worden vooral gemotiveerd door zware, controversiële onderwerpen die geen aandacht krijgen in de media, maar die ons diep raken. Bijvoorbeeld: dat zeventig procent van alle minderjarige asielzoekers in Nederland uit Angola komt. Dat was voor ons genoeg reden. Omdat we lange tijd in Zuid Afrika hebben gewerkt en gewoond hadden wij daar veel Angolese vrienden, jongeren van onze leeftijd die niets anders kennen dan oorlog, omdat Angola 27 jaar in burgeroorlog was. Het is onze stijl om alleen de asielzoekers aan het woord te laten, niet 'de volwassenen' en de experts. We vinden het ontzettend storend als 'de volwassene' gaat vertellen over deze jongeren, of 'de blanke expert' over de lokale bevolking in Congo. Wij kiezen er voor om juist de mensen zelf hun verhaal te laten vertellen, zodat de kijker zo dicht mogelijk bij het onderwerp komt. Een documentairmaker kan de gewone burger een platform geven en dat is erg waardevol. Het is een stijlkeuze, maar in onze ogen wel een hele menswaardige.

Productie

Filmen in Afrikaanse landen als in Angola en Congo is extreem duur. Er bestaat geen 'hostel/backpack-cultuur' in dit soort landen; hotelprijzen zijn absurd hoog en reizen er naar toe, met je hele crew, ook. Bovendien werken wij in gebieden waar een slechte infrastructuur is en je een eigen auto nodig hebt om jezelf, de crew en de apparatuur veilig van A naar B te krijgen. Praktisch gezien loop je tegen dingen aan als geen elektriciteit, slecht eten, schaars drinkwater, maar dat neem je op de koop toe. Je moet het doen met wat je kan vinden. Alle luxe geef je op om het verhaal te kunnen maken. Dat is voor ons geen probleem, maar het maakt het natuurlijk wel extra zwaar.

Als je naar onstabiele conflictgebieden als oost-Congo gaat is het uiterst belangrijk dat je alles goed voorproduceert. Het beste is om een goed lokaal netwerk op te bouwen en te zoeken

naar een betrouwbare lokale productie-assistent. Toen wij in 2006 voor het eerst naar Congo reisden, voor *Fighting the Silence*, hebben wij vooral contact gezocht met lokale organisaties die daar tegen seksueel geweld vechten. Als je werkt met rebellen en hun leiders, heel onbetrouwbare groepen, dan zorgen wij dat we werken met betrouwbare *fixers*, en dat we alles met die leiders goed doorspreken. Daarnaast is een grote kennis van het land, de problematiek en diepere lagen erg belangrijk. Dat bereik je door heel veel onderzoek te doen. Om vertrouwen te winnen, moet je respect tonen voor het land en de mensen. Als je mensen respectvol behandelt kan je dat vaak ook terug verwachten. Wees eerlijk in wat je doet en zegt. Dat is ook minder gevaarlijk.

The Mobile Cinema

Onze films dienen drie doelen. Wij maken films voor de bewustwording van een westers publiek. We maken persoonlijke portretten zodat 'de westerse kijker' door de vergeten verhalen geraakt kan worden. Wij stimuleren NGO's, vrouwenrechten-organisaties en overheden om de *power* van de films te gebruiken als *lobby tool*, bij lezingen en debatten. Van *Weapon of War* hebben we al korte clips laten draaien bij de VN, de Veiligheidsraad, en die hebben al veel stof doen opwaaien. De films terugbrengen naar het land van herkomst is voor ons ook heel erg belangrijk. Als lokale organisaties dat willen doen we er alles aan om de film terug te brengen.

Locale organisatie en vrouwenrechtenorganisaties vroegen of zij *Fighting the Silence* konden gebruiken om voorlichting mee te geven. Maar DVD's uitdelen heeft geen zin in een land zonder infrastructuur of electriciteit. Dus hebben we 'The Mobile Cinema' ontwikkeld, een volledig zelfvoorzienende bioscoop, die rondreist door Congo en verschillende dorpen aandoet. Alle benodigdheden, een beamer, schermen en boxen in een degelijke 4x4 terreinwagen, die beschikbaar wordt gesteld door een van de lokale partners. De mobiele cinema laat *Fighting the Silence* aan de bevolking zien om zo de stilte en taboes rondom seksueel geweld te doorbreken en discussie op gang te brengen. Het is een heel succesvol project en heeft al meer dan 300.000 mensen bereikt.

Mini Mobile Kits

Aangezien ontwikkelingsorganisaties film niet of nauwelijks gebruiken, en omdat we vinden dat iedereen in Congo het medium zou moeten kunnen gebruiken hebben wij ook Mini Mobile Kits ontwikkeld, The Mobile Cinema in het klein. Het is een DVD-box met vier educatieve films, een beamer, boxen, een scherm; verder een *manual* voor

Publieke vertoning van de film *Fighting the Silence* door de Mobile Cinema in post-Congo, oktober 2008

begeleiden van debatten en workshops naar aanleiding van de film. Alles in een handzaam koffertje, makkelijk te vervoeren. Lokale partners kunnen die aanschaffen en gebruiken voor hun educatieve projecten. Het is een concept dat hopelijk nog veel gebruikt gaat worden. Ook met de nieuwe documentaire, *Weapon of War*, zullen we een educatief project opzetten.

Uit het materiaal voor *Fighting the Silence* en *Weapon of War* – 100 uur film, bij elkaar – zullen wij met Nynke Douma vijf korte educatieve films monteren, die de militairen van het Congolese leger zullen confronteren met de gevolgen van seksueel geweld voor de slachtoffers, de gemeenschap en voor de daders zelf. Er zal een speciaal team van trainers worden opgeleid die de workshops en discussie zullen begeleiden rondom de films.

Battle

Onafhankelijk films produceren heeft voor ons veel voordelen. Het financieren van projecten door fondsen en donoren is minder moeilijk dan financiers te vinden voor onze documentaires. Omdat wij de films zelf financieren kunnen wij vrij en onafhankelijk onze films maken. Je raakt geen rechten of zeggenschap kwijt en dat vinden wij belangrijk. Wij zijn zeker aan het kijken naar nieuwe en afwijkende manieren van financieren door het internet etc.. Wij denken zeker dat dit *de* nieuwe manier kan zijn om documentaires te blijven maken.

Maar: het blijft elke keer weer een *battle* om de financiering voor elkaar te krijgen. Ook heb je het niet in de hand of je wordt geprogrammeerd op festivals, laat staan of het publiek je film wil zien. Voor elke film moet je weer vechten.

Films van IFFPRODUCTIONS

Fighting the Silence De erfenis van 80.000 verkrachtingen tijdens de zevenjarige burgeroorlog in de Democratische Republiek Congo.

Return to Angola Drie jonge uitprocedeerde asielzoekers keren terug naar Angola.